

Barbara Semenov: Čechoaustralan v době globalizace

Čechoaustralan, aktivní osmdesátník Zdeněk si po ránu spolu s manželkou Janou otevřou počítač, aby se podívali nejprve na zprávy z domova v Sydney a hned vzápětí rozkliknou stránky z Česka. Rovněž tak v Melbourne žijící pětáosmdesátiletý čechoaustralský básník Josef, podobně jako jeho soukmenovec Vladimír na dalším kontinentu, v kanadském Vancouveru, a na opačném konci světa o dekádu mladší švýcarská krajanka, spisovatelka Blanka. Dalším emigrantům z osmašedesátého, Čechoaustralanům Pavlu a Robertovi nebylo ani dvacet, když opustili vlast, do které se dnes vracejí za českým létem, aby na pár měsíců unikli nevlídné viktoriánské zimě. I oni jsou díky největší vymoženosti globalizace stále spojeni s každodenním děním jak v nové tak ve staré domovině. Čechoaustralská cestovní agentka Eva žije v Melbourne, ale díky globalizaci je každou chvíli někde jinde – reálně či virtuálně. A nejmladší generace Čechů žijících u protinožců je na facebooku a instagramu stále jednou nohou na protější straně, jakoby ani neexistovala vzdálenost patnácti tisíc kilometrů, překonaná kdysi v časech exulantů před sedmdesáti lety snad jedinkrát za život, a na doživotí. Globalizace stírá rozdíly věku i vzdáleností.

„Stlačování světa a stále sílící vědomí světa jako jednoho celku“, jak bývá charakterizována ve zkratce globalizace, jinak dlouhodobý ekonomický, kulturní a politický proces, který rozšiřuje, prohlubuje a urychluje pohyb zboží, lidí i myšlenek přes hranice států a kontinentů prostřednictvím mezinárodního obchodu, pohybu investic a kapitálu, migrace osob a šíření znalostí – má své prvopočátky dost možná již v sedmáctém století, ale teprve s průmyslovou revolucí devatenáctého století a se zdokonalením dopravy v polovině dvacátého bylo možno začít v širokém měřítku uzavírat obchodní smlouvy mezi firmami vzdálenými třeba i přes polovinu planety. Průkopníkem globalizace byly Spojené státy americké, kde místní společnosti expandovaly na světové trhy – odtud například pro nás spotřebitele ony typické, jako přes kopírák si podobné Shopping Malls – obchodní megacentra s identickým zbožím a charakterem. Takže ať se Čechoaustralan v jednom z nich ocitne v Sydney, Praze, New Yorku, Bangkoku či Dubaji, má pocit, že je stále na stejném místě. Je to správně nebo nikoliv?

V soudobé vlně globalizace vznikly další nové fenomény - rostoucí migrace a pohyblivost nejen osob, ale především kapitálu, větší prostorová rozptýlenost produktivních činností a turbulentní reorganizace ekonomického života – ale také zesilování multikulturnosti sociálního života ve společnostech a komunitách, a již naznačená nová média informačních technologií, která umožnila globální komunikaci informace a nepřetržité spojení jejich účastníků v nadúzemním prostoru.

Protiklad „blízko – daleko“ a faktické oddělení pohybu informací od pohybu jejich nositelů znamená, že pohyb informací nabírá ovšem na rychlosti mnohem větším tempem než cestování osob. Levná komunikace umožňuje rychlé přelévání, přehlušování či vytlačování získaných informací stejně jako rychlý přísun novinek. Prostor se začal zpracovávat, koncentrovat a organizovat, a především se emancipoval od přirozených omezení lidského těla. Smršťování prostoru ruší tok času. Obyvatelé velké části planety žijí v trvalé přítomnosti. Lidé se zdají být věčně zaneprázdnění a ustavičně „nemají čas“. I to je jeden z rysů globalizace, o které si nemusíme být jisti, zda je přínosem či naopak.

Přesto se domnívám, že právě umožnění překonání reálné i virtuální vzdálenosti mezi Austrálií a Evropou je pro nás Čechoaustralany nedocenitelným benefitem. Zejména v dnešní době, kdy je náš zájem o Českou republiku silný, vřelý a pochopitelný, což se samozřejmě nedalo říci v době před třiceti lety, kdy jsme si jako emigranti většinou spojení s rodnou zemí ve stínu tehdejší totality ani nemohli dovolit.

Jako celoživotní kosmopolitka – občanka Spojených států amerických a České republiky s trvalým pobytem v Austrálii - používám ráda citaci Jiřího Voskovce z té nešťastné doby - „Jestli jsem skrz naskrz Američan nebo Evropan – jestli jsem Čech nebo co jsem, přesně nevím. Já nevím, kam patřím, ale jsem rád, že jsem rád. A jsem na světě rád. Tak asi patřím do světa!“ Zdá se, že kosmopolitní vize se v rámci globalizace začíná naplňovat. S ní se ale prosazují tendence k vytváření jediného životního stylu, globalizace formuje hodnotové vzorce člověka, unifikuje ho; problémy se řeší dle nabízených vzorců chování, člověk je "vnějšně" orientován. Globální svět se prezentuje jako svět člověku cizí, vybízí jej, aby na své bytí, na jeho smysl, zapomněl. Průvodním jevem je to, že se uvolňují stále častěji síly ničivé, agresivita, násilí, teror. V globálním světě je vytvořen širší prostor k uplatnění sil dobra i zla. Postmoderní kultura maže jejich hranice a meze, takže si ani neuvědomíme,

že jsou překračovány. Jde dnes tedy naopak o to, neztratit pocit sounáležitosti, který z nás činí zodpovědnou a samostatnou osobnost, schopnou vlastního myšlení a nazírání na svět. V době globálních mediálních manipulací je důležité používat vlastní rozum a jeho kognitivní schopnosti.

V tomto, pro nás Čechy významném osmičkovém roce se často setkávám s otázkou, která s globalizací a naší sounáležitostí nepřímo, leč logicky souvisí – se stavem současného vlastenečství. Je zjevné, že tendence globalizace potírají potřebu cítit vlastenecky, omezovat své sympatie a náklonnost k jedné zemi. Pro Čechy žijící v zahraničí je navíc tato sounáležitost provázána mnohdy rozpolceností nebo dualitou. Patří naše sympatie a loajalita zemi, ve které jsme se narodili nebo té, ve které žijeme? Zeptejte se Čechoaustralana, kterému týmu bude fandit při utkání českých a australských sportovců a uvidíte, nakolik je *čecho* a nakolik *australan*.

Naše generace jsou stále zatíženy, více nebo méně, patriotismem. Ale jak je to s mladými? Pozorujeme-li je, je zřejmé, že vlastenečství se dávno nenesí ani nevštěpuje jako nezbytný morální atribut. Neplatí to jen v Česku, vlastenečství již neprosakuje ani z amerického Hollywoodu ani z australských sportovišť. Ustoupilo globalizaci, mladí se zabývají spíše záchrannou planety než propagováním rodné hroudy.

Proto je velmi potěšující, že většina Čechů žijících v Austrálii se v dnešní době zcela přirozeně a v rámci globalizace náruživě angažuje v projevech novodobého vlastenečství. Nejen, že jsou jejich srdce nakloněna oběma domovům, oni aktivně svůj vztah projevují. Říká se, že aby se stal člověk vlastencem, musí odejít ze své země a zvenčí si uvědomit její krásu, jedinečnost a její nezastupitelný význam v jeho vlastním životě. K projevu vlastenečství nestačí jen fandit českým sportovcům, naslouchat české hudbě, pojídat vepřoknedlozelo a preferovat Pilsner Urquell.

A tak Čechoaustralanka Lenka začne v Austrálii připravovat a nabízet ve svém Gourmet Czech lahůdkářství české speciality, čechoaustralanka Ivana pořádá pro australské publikum koncerty českých klasiců, Čechoaustralanka Zuzana založí v Austrálii úspěšnou síť českých škol... Osobně usilují již léta v rámci své producentské společnosti o prezentaci české kultury v Austrálii, - v současné době pracují na možnosti inscenovat v Melbourne, Sydney a Brisbane balet Má vlast od slavných baletních mistrů, bratrů Bubeníčků. V Perthu funguje obdivuhodně akční mladá česká komunita, plně integrovaná v Západní Austrálii, která přesto žije i intenzivním krajanským životem a systematicky působí na výchovu svých dětí v duchu českých hodnot a tradic, které děti sdílejí se svými australskými kamarády...

Diskutovaná a v mnohých směrech diskutabilní globalizace je v tomto případě maximálně nápomocná, odbourává vzdálenosti a umožňuje kontakt a kontinuitu vztahu krajanů s rodnou vlastí. Napomáhá propagovat naši méně známou zemi ve světě, a díky Čechům hrdým na své kořeny ji staví do dříve nebyvalého světového záběru!

Závěr svého příspěvku k naší letošní konferenci bych chtěla věnovat těm krajanům, našim přátelům, se kterými jsme se zde v minulosti setkávali – Zdeně Menšíkové z Austrálie, Slávovi Trombíkovi z Nového Zélandu, Otovi Štorchovi ze Švédska a mnoha dalším, kteří zosobňovali vše, o čem zde dnes hovoříme, a jejichž pocity asi nejlépe vyjádřil ve své básni pro časopis Čechoaustralan jeden z nich, Čechokanaďan Vladimír Cícha. Protože - ať chceme nebo nechceme, nakonec zůstává glóbus globusem a veličiny času a vzdálenosti neměnné.

už nikdy

*nepohlédnu na prejzové střechy
Malé Strany
na Jana Husa na Staroměstském náměstí
na Pařížskou ulici hodnou svého jména
na Vltavu přepásanou mosty
Karlovým mostem po kterém už
nikdy neprojde se Jan Tříska
už nepohlédnu na milované město
na jeho věže kterých je sto
z perspektivy ptačí*

už neprojdou se halami pěkného letiště
nesoucí jméno
slavného dramatika-prezidenta
už nenadechnu se vůně parků
vanoucích ze stánků
na Václavském náměstí
a veršům básníka nebudu naslouchat
v jedinečné oáze kultury jménem Viola
už nikdy nevejdu do halasu sklenic a hlasů
ve slavné pivnici U Pinkasů
kamennému básníku lásky pod Petřínem
už nikdy se nepokloním
a ve vinárně z přitímí a plyše vínem
sáčko si neposkvřím...

už nikdy nebudu se obdivovat umění
spoluvůrci divadla Semaforu
eskalátory metra nepojedu
nahoru a dolů
a neprojdou se ulicemi města
jediného ze sta
na jeho chodnících nebudu číst
neviditelné stopy mého mládí
a hodinky řídit si podle tramvaje
a žasnout nad jejím respektem
jízdního řádu
už nikdy jak piják z hostince do hostince
nebudu se ubírat
z jedné výstavní síně do jiné
v chrámech naslouchat hudbě mistrů
v klubu Agharta jazzu věrozvěstům
v antikvariátech vdechovat aroma
starých knih a zvědavostí jimi listovat

a nebo snad
shledám že
zázrak stát se může
a z vůle osudu a boží
ono nikdy ještě se odloží...?